

งานวิจัยและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีผู้สนใจทำการศึกษาและค้นคว้า รวมทั้งวิจัยไว้เป็นจำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่การวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเป็นรายวิชา คือวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม เพราะตามแผนการศึกษาชาติ ฉบับเดิมคือเมื่อ พ.ศ. 2503 ได้แยกการศึกษาวิชาสังคมศึกษาออกเป็นรายวิชาตามที่กล่าวมาแล้ว เพราะฉะนั้น การศึกษาและวิจัยวิชาสังคมศึกษาโดยไม่แยกเป็นรายวิชาจึงมีน้อยมาก โดยเฉพาะการวิจัยในประเทศที่เกี่ยวกับหนังสือเรียนสังคมศึกษา เพราะหลักสูตรใหม่ที่กำหนดให้นักเรียนเรียนวิชาสังคมศึกษาโดยไม่แยกเป็นรายวิชา ซึ่งเรียกว่าเป็นการศึกษาแบบบูรณาการนั้น เริ่มประกาศใช้เมื่อปีการศึกษา 2521 นี้เอง แต่ก็มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับวิชาสังคมศึกษา และหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาพอสรุปได้ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2513 อมรา มนัสวานิช¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาปัญหา การสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนรัฐบาลในภาคการศึกษาที่ 2" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและสถานะของครู และนักเรียนเกี่ยวกับการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนรัฐบาล ในภาคการศึกษาที่ 2 เพื่อนำผลมา ปรับปรุงสภาพการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของครูและนักเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนต่อไป ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถาม

¹อมรา มนัสวานิช, "การศึกษาปัญหาการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนรัฐบาล ในภาคการศึกษาที่ 2." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), (อัครสำเนา)

ไปยังประชากรซึ่งเป็นครู 60 คน นักเรียน 475 คน ในโรงเรียนรัฐบาล 18 โรงเรียน รวมจำนวนประชากร 535 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในด้านการสอน คือ ด้านอาชีพ ใค้แก่ ปัญหา เศรษฐกิจและความปลอดภัย ส่วนด้านการสอนขาดประสิทธิภาพเนื่องจากครูขาดคุณวุฒิและไม่ได้รับการฝึกหัดเกี่ยวกับการสอนวิชาสังคมศึกษามา โดยเฉพาะขาดแหล่งอุปกรณ์หนังสือคนควา ขาดวิทยากรที่คอยให้การช่วยเหลือ และหลักสูตรส่วนใหญ่ไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันฝึกหัดครู และผู้บริหารการศึกษาควรมิให้ความช่วยเหลือแก่ครู ในภาคการศึกษา 2 ใ้มากขึ้น ควรเพิ่มบทเรียนบางตอนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ควรจัดตั้งศูนย์วัสดุอุปกรณ์การสอนสังคมศึกษา ประจำภาคขึ้น ควรจัดอบรมครู จัดพิมพ์หนังสือคู่มือการสอนสังคมศึกษา ในภาคการศึกษา 2 ขึ้น โดยเฉพาะส่วนตัวครูก็ควรปรับปรุงตัวเองในด้านความรู้ วิธีการสอน เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในปีเดียวกัน อรุณี ลพพิจารณ์¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์แบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อจะวิเคราะห์แบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ใช้อยู่ในโรงเรียน ในจังหวัดพระนครและธนบุรี โดยส่งแบบสอบถามไปให้อาจารย์ 47 คน นักเรียน 191 คน ทั้งเพศหญิงและเพศชาย จากโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนรัฐบาล รวม 16 แห่ง ผลการวิจัยปรากฏว่า หนังสือแบบเรียนที่กระทรวงอนุมัติให้ใช้เป็นแบบเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น รวม 15 เล่ม มีทั้งข้อดีและข้อเสีย และแบบเรียนที่จัดว่าเหมาะสมสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ซึ่งแต่ละชั้นปรากฏว่าได้ผลวิเคราะห์เหมือนกัน และเรียงลำดับความสำคัญของหนังสือแบบเรียนมากน้อยดังนี้ คือ

1. แบบเรียนของ พ.อ.พูนผล อาสนจินดา
2. แบบเรียนของ นายประเสริฐ วิทยาวิรุ

¹อรุณี ลพพิจารณ์, "การวิเคราะห์แบบเรียนภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), (อัครสำเนา)

3. แบบเรียนของ กรมวิชาการ ฉบับปรับปรุงใหม่ เฉพาะภูมิศาสตร์กายภาพ
4. แบบเรียนของ กรมวิชาการ ซึ่ง สุนนา คำทอง เรียบเรียง
5. แบบเรียนของ นายสำเนียง คีระวนิช และคณะ

นอกจากนั้น ผู้วิจัยพบว่าแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการให้ใช้ เป็นแบบเรียนได้นั้น ไม่มีเล่มใดที่พร้อมทุกประการ ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะว่าแบบเรียนเหล่านั้นควรปรับปรุงในด้าน การลำดับเนื้อเรื่อง และการแบ่งตอนของเนื้อหาให้รัดกุมยิ่งขึ้น คุณภาพในการจัดทำรูปเล่ม ความสอดคล้องกับหลักสูตร ความสอดคล้องกับหลักการเรียนการสอนและจิตวิทยาการเรียนรู้

วัชรรา คลายนาท¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนมัธยม แบบประสม" มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาปัญหาการเรียน การสอนสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนมัธยมแบบประสม ในโครงการ พัฒนามัธยมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมแบบประสม แบบ 1 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ทางการศึกษา แตกต่างจากโรงเรียนมัธยมทั่วไป ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังครู 60 คน นักเรียน 260 คน ในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนมัธยมแบบประสม จำนวน 16 โรงเรียน ในโครงการพัฒนามัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาแบบประสม แบบ 1 ผลการวิจัยปรากฏ ว่า ครูและนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดของวิชาสังคมศึกษา คือเนื้อหาของวิชา ต่าง ๆ ในหมวดสังคมศึกษาไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาหน้าที่พลเมือง ครูสังคม ศึกษาไม่ต้องการให้แยกสอนเป็นรายวิชา เพราะไม่สามารถสร้างสรรค์ความคิดในเรื่องการ สร้างสรรค์ให้แก่เด็กเรียนมากเท่าที่ควร ส่วนนักเรียนคิดว่าวิชาสังคมศึกษาช่วยให้เข้าใจเพื่อน มนุษย์และเข้าใจสังคมได้มากยิ่งขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะว่า แบบเรียนสังคมศึกษา

¹วัชรรา คลายนาท, "ปัญหาการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของ โรงเรียนมัธยมแบบประสม" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิต วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), (อัครสำเนา)

ควรได้รับการปรับปรุงในเรื่องคุณภาพ และจัดหาอุปกรณ์การสอนสังคมศึกษาให้เพียงพอ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการจะต้องเป็นผู้ดำเนินงาน โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น เพื่อผลิตแบบเรียนและครูสังคมศึกษาให้มีปริมาณและคุณภาพเพียงพอแก่ความต้องการของโรงเรียนมัธยมแบบประสม

พ.ศ. 2514 คุษณี ยันต์เจริญ¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" เพื่อศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 4 เล่ม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียน เป็นหนังสือที่พิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2509 ถึง 2513 และศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อแบบเรียนที่ใช้อยู่ในคานคุณภาพเกี่ยวกับรูปเล่ม เนื้อหา และค่านิยมของผู้ใช้แบบเรียน ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 50 คน และนักเรียน 450 คน ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์รวม 20 โรงเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะแบบเรียนที่นิยมคือ ลักษณะแบบเรียนที่นิยมจะต้องมีภาพประกอบ อธิบายเนื้อหาชัดเจน กระจายที่พิมพ์มีคุณภาพดี มีกิจกรรมเสนอแนะ และแบบฝึกหัดท้ายบท รวมทั้งควรมีบรรณานุกรม เพื่อทำการค้นคว้าต่อไป และมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ การปรับปรุงแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองให้ดีขึ้น ควรใช้กระจายที่ดีกว่าปัจจุบัน เพิ่มภาพประกอบ แก่คำผิด พิมพ์ตัวหนังสือให้ชัดเจน และควรเย็บเล่มให้ดีขึ้น นอกจากนี้ได้เสนอแนะให้ผู้บริหารจัดทำงบประมาณจัดซื้อหนังสือเข้าห้องสมุด เพื่อให้ครูค้นคว้าประกอบการสอนวิชานี้ หัวหน้าสายและครูสอนควรรู้หลักเกณฑ์ในการเลือกแบบเรียนที่ดี รุแหล่งวัสดุในการค้นคว้าประกอบการเรียน การสอน และแนะนำนักเรียน

¹คุษณี ยันต์เจริญ, "การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514), (อัครสำเนา)

พ.ศ. 2515 คำวิ เกิดเกตุ¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตภาคการศึกษา 1" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการเรียน การสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตภาคการศึกษา 1 เพื่อนำผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข การเรียน การสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้ดีขึ้น ผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม ซึ่งจัดสร้างขึ้นเองไปยังผู้บริหาร 10 คน ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 34 คน และนักเรียน 500 คน จากโรงเรียนประจำจังหวัดชายและหญิงในภาคการศึกษา 1 จำนวน 10 โรงเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่าแบบเรียนที่ครูและนักเรียนใช้ คือแบบเรียนของกรมวิชาการ ซึ่งเรียบเรียงโดย นายกระจ่างแมนญาติ และ ดร. วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ส่วนแบบเรียนหน้าที่พลเมืองอีกสองเล่มตัวอย่างประชากรที่ได้รับเลือกครั้งนี้ไม่ได้ใช้เลย ครูและนักเรียนมีความเห็นว่า แบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมีคุณภาพซึ่งพิจารณาจากเกณฑ์ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นอยู่ในระดับปานกลาง

ลักษณะของแบบเรียนที่ครูและนักเรียนต้องการคือ แบบเรียนที่มีภาพประกอบ บทสรุปท้ายบท แบบฝึกหัด กิจกรรมเสนอแนะ ภาคผนวก ปกหนังสือควรมีลักษณะดึงดูดใจ การอธิบายควรใช้ภาษาที่รัดกุมและชัดเจน ควรเพิ่มเติมรายละเอียดของบางเรื่องให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

¹ คำวิ เกิดเกตุ, "ปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคการศึกษา 1" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), (อัครสำเนา)

ส่วนแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองอีก 2 เล่ม ซึ่งผู้วิจัยทำกรวิเคราะห้ด้วยตนเอง
 ภัยพิจารณาจากเกณฑ์ต่อไปนี้คือ คุณภาพในการจัดทำรูปแบบของแบบเรียน คุณภาพค่านเนื้อหา
 และอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอน ปรากฏว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับที่น่าพอใจ

ในปีเดียวกัน พูลสุข เรืองไทย¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสอนวิชาหน้าที่พลเมือง
 ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเกี่ยวกับการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยม
 ศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
 จำนวน 20 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 300 คน ซึ่งเลือกมาจากโรงเรียน
 มัธยมศึกษา สายสามัญ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 16 โรงเรียน รวมทั้งได้สังเกตการสอนของ
 ตัวอย่างประชากรเป็นเวลา 38 ชั่วโมง ผลการวิจัยปรากฏว่า การเรียนการสอนวิชาหน้าที่
 พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะการสอนส่วนใหญ่ ครู
 สอนแบบบรรยายนักเรียนไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และแก้ปัญหาด้วยตนเอง การศึกษา
 เพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ น้อยมาก ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุง
 เนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมือง และหลักสูตรวิชานี้ให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ครูควรจะ
 ปรับปรุงการสอนของตนเอง โดยการหาความรู้ทางวิชาการเพิ่มเติม ควรมีวิธีการสอนแบบ
 งาม ๆ นอกจากนั้น ผู้ปกครอง องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ควรถือเป็นความรับผิดชอบร่วม
 กับโรงเรียนในการสร้างความเป็นพลเมืองดีของประเทศ

004233

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹พูลสุข เรืองไทย, "การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น"
 (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ แผนกศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2515), (อักษรสำนวน)

ปี พ.ศ. 2516 ศักดิ์ศรี ปาณกุล¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติให้ใช้เป็นแบบเรียน เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 2 วิธี คือ วิเคราะห์เกี่ยวกับข้อดีและข้อบกพร่องของแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติให้ใช้เป็นแบบเรียน และส่งแบบสอบถามความคิดเห็นไปยังครูสอนวิชาประวัติศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 58 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 109 คน ในโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนรัฐบาล 21 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูและนักเรียนสนใจเนื้อหาของประวัติศาสตร์ไทย มากกว่าประวัติศาสตร์ต่างประเทศ แต่เห็นว่าเนื้อหาในปัจจุบันบางตอนไม่เหมาะสม เพราะย่อเกินไป ทำให้เข้าใจยาก นอกจากนี้บางตอนก็ไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงของประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์เศรษฐกิจมีแผนที่น้อยมาก ทำให้นักเรียนไม่ได้รับประโยชน์จากการเรียนวิชานี้เท่าที่ควร เพราะไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะว่าการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ควรควรรีใช้หนังสือหลาย ๆ เล่มประกอบกันและกระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมให้เอกชนเรียบเรียงแบบเรียนประวัติศาสตร์ให้มากยิ่งขึ้น

ในปีเดียวกัน เกรือวัลย์ โภมทแดง² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนภูมิศาสตร์ ตามความเห็นของอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

¹ ศักดิ์ศรี ปาณกุล, "การประเมินแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), (อัครสำเนา)

² เกรือวัลย์ โภมทแดง, "ปัญหาการสอนภูมิศาสตร์ ตามความเห็นของอาจารย์โรงเรียนสาธิต มัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), (อัครสำเนา)

ในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลต่อการสอนภูมิศาสตร์ตามความเห็นของอาจารย์โรงเรียนสาธิต ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร และหัวหน้าสายสังคมศึกษา โดยส่งแบบสอบถามไปให้หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา จำนวน 6 คน และอาจารย์ผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนสาธิต สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 14 คน ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 แห่ง ผลการวิจัยปรากฏว่า หัวหน้าสายไม่เคยสังเกตการสอนของครู และไม่เคยแนะนำครูให้ไปสังเกตการสอนของผู้อื่นเลย ครูที่สอนภูมิศาสตร์ไม่ค่อยได้รับการอบรมความรู้ใหม่ ๆ และใช้อุปกรณ์การสอนน้อยเกินไป การที่ครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ต้องสอนวิชาอื่นไปด้วย ทำให้การสอนไม่ได้รับผลเท่าที่ควร นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าวิชาภูมิศาสตร์มีความสำคัญน้อยและเอาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้น้อยมาก เพราะครูมักออกข้อสอบวัดความจำเสมอทำให้นักเรียนวิจารณ์สิ่งต่าง ๆ ไม่เป็น

ในปีเดียวกัน สิริวรรณ สุวรรณอากาศ¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร" เพื่อที่จะทำการศึกษาปัญหาสำคัญของการสอนประวัติศาสตร์ไทย ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยส่งแบบสอบถามไปให้ครูผู้สอนวิชานี้ 57 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 480 คน จากโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนรัฐบาล รวม 10 โรงเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่าครูมีความเห็นว่าเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ไทยมีมากเกินไป แต่เวลาเรียนมีน้อย ทำให้สอนไม่ทัน ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยมาก ส่วนนักเรียนเห็นว่าหลักสูตรนี้เหมาะสมแล้ว แต่นักเรียนไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้มากเท่าที่ควร เพราะครูใช้วิธีการสอนแบบบรรยายและมีktivัดผลจากความจำมากเกินไป ซึ่งทั้งครูและนักเรียนเห็นว่าควรใช้วิธีวัดผลแบบอื่นประกอบด้วย

¹สิริวรรณ สุวรรณอากาศ, "ปัญหาการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), (อัคราเนา)

ปี พ.ศ. 2517 กมล อกุลพันธ์¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจารย์และนักเรียนประสบในการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม โดยผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ซึ่งมีอยู่จำนวน 2 คน และส่งแบบสอบถามไปให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 210 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนมีความเห็นว่าแบบเรียนศีลธรรมควรมีการปรับปรุงให้ทันสมัย เช่น มีภาพประกอบการอธิบายเรื่องต่าง ๆ ให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนครูสอนเห็นว่าแบบเรียนยังสมควรต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอีกมาก การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะว่าหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองศีลธรรมควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมมากกว่านี้ ครูควรมีกิจกรรมการสอนและประดิษฐ์อุปกรณ์การสอนขึ้นใช้เองด้วย

ในปีเดียวกันนี้ สุรพันธ์ เกียนวัฒนา² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่กระทรวงศึกษาธิการให้ใช้เป็นหนังสือแบบเรียนในโรงเรียนในปีการศึกษา 2517 ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามความคิดเห็นไปให้ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 42 คน และนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 270 คน ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์

¹กมล อกุลพันธ์, "การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ศีลธรรม ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), (อัครสาเนา)

²สุรพันธ์ เกียนวัฒนา, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), (อัครสาเนา)

15 แห่ง ในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยสรุปได้ว่าครูและนักเรียนใช้แบบเรียนประวัติศาสตร์ไทยของกรมวิชาการทั้งหมด ครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าคุณภาพในการจัดทำหนังสือเรียนยังไม่ดีพอ แม้ว่าเนื้อหาวิชาจะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยพอสมควร ทั้งนี้เพราะหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ไทย ไม่สนองความสนใจและความต้องการของนักเรียนเท่าที่ควร เพราะเนื้อหาในแบบเรียนบางตอนผิดข้อเท็จจริง บางตอนย่อมากเกินไปเข้าใจยาก นอกจากนั้นแบบเรียนไม่มีบทสรุป กิจกรรมเสนอแนะ และแบบฝึกหัด รวมทั้งบรรณานุกรมและภาพประกอบด้วย

หอมหวล มีเกิด¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียน ซึ่งพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2506 ถึง 2516 จำนวน 3 เล่ม โดยพิจารณาคุณภาพในการจัดรูปเล่ม ความสอดคล้องของแบบเรียนกับหลักสูตร ความยากง่ายของเนื้อหาวิชา ปริมาณของหนังสือ และความสอดคล้องของเนื้อหา กับสภาพของสังคม ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 32 คน และนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 240 คน ในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนอาชีวศึกษา 20 แห่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนที่ครูและนักเรียนใช้คือแบบเรียนของกรมวิชาการ ครูและนักเรียนมีความเห็นสอดคล้องกันว่าแบบเรียนมีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง และลักษณะของแบบเรียนที่ครูและนักเรียนต้องการคือมีภาพประกอบ สรุปท้ายบท แบบฝึกหัด กิจกรรมเสนอแนะ และภาคผนวก ปกของหนังสือมีลักษณะดึงดูดความสนใจ มีการใช้ภาษาที่รัดกุมชัดเจน ควรเพิ่มเติมรายละเอียดของบางเรื่องให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมปัจจุบัน

¹หอมหวล มีเกิด, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), (อัครสำเนา)

ปาริชาติ วรณประภา¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหาร 20 คน ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 46 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 400 คน ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ 20 โรงเรียน ผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารส่วนมากเห็นว่าปัญหาเกี่ยวกับครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ในระดับปานกลาง แต่ที่เป็นปัญหามากคือความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาในหลักสูตรและวิธีสอนของครู ส่วนปัญหาการบริหารการสอนที่สำคัญคือ การขาดงบประมาณในการจัดห้องสังคมศึกษา ส่วนครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นความสำคัญและชอบสอนวิชานี้ นอกจากนั้นมีความเข้าใจลักษณะของวิชาภูมิศาสตร์ดี แต่ครูเห็นว่าหลักสูตรกับคะแนนไม่สมดุลกัน และครูส่วนมากต้องการความช่วยเหลือจากงานเนื้อหาวิชา และวิธีการวัดผลแบบใหม่ นักเรียนเห็นว่าควรมีการปรับปรุงแบบเรียนวิชานี้ให้มีรูปภาพ แผนที่ที่ชัดเจน เนื้อหาและสถิติต่าง ๆ ให้ทันกับเหตุการณ์ นักเรียนต้องการให้ครูใช้เทคนิคใหม่ ๆ ในการเรียนการสอน และควรมีวิธีการสอนใหม่ ๆ หลายวิธีด้วย

ปี พ.ศ. 2518 จำรัส น้อยแสงศรี² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคการศึกษาที่ 9" มีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อวิชาสังคมศึกษาในชั้นหลักสูตร

¹ปาริชาติ วรณประภา, "ปัญหาการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), (อัครสำเนา)

²จำรัส น้อยแสงศรี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคการศึกษาที่ 9" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), (อัครสำเนา)

วิธีการสอนของครู ประโยชน์และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังนักเรียนชาย 200 คน และนักเรียนหญิง 200 คน ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ทั้งชายและหญิง ในภาคการศึกษา 9 ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เนื้อหาของวิชาสังคมศึกษาน่าสนใจพอสมควร แต่ควรเพิ่มเติมเรื่องการเมือง การปกครอง ปัญหาบ้านเมือง ปัญหาสังคม จิตวิทยา ปัญหาระหว่างประเทศ และบทบาทของนักเรียนเกี่ยวกับการเมืองลงไปด้วย นักเรียนเห็นว่าครูควรสอนโดยเอาเหตุการณ์ปัจจุบันเข้ามาเกี่ยวข้องกับบทเรียน ไม่ชอบให้ครูบรรยายตามแบบเรียน หรือให้นักเรียนอ่านตามแบบเรียน ในการวิจัยครั้งนี้ นักเรียนได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ครูควรมีอุปกรณ์การสอนเข้าไปด้วยทุกครั้ง ครูที่สอนวิชานี้ควรมีวุฒิเกี่ยวกับสังคมศึกษาโดยตรง ส่วนวิชาที่นักเรียนเห็นว่าควรเอาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มากที่สุดคือ วิชาหน้าที่พลเมือง

ในปีเดียวกัน รพีพรรณ เอกสุภาพันธุ์¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนราษฎร์" วัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาความคิดเห็น ความสนใจปัญหา และข้อเสนอแนะของครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง หัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษาและนักเรียนที่เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งศึกษาถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพียงใด ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง จำนวน 33 คน และหัวหน้าสายวิชาสังคมศึกษา จำนวน 33 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 500 คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นโรงเรียนราษฎร์ ในกรุงเทพมหานคร รวม 33 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ยังไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษามากนัก ครูมักใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ไม่เปิด

¹รพีพรรณ เอกสุภาพันธุ์, "การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนราษฎร์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), (อัครสาเนา)

โอกาสให้แสดงความคิดเห็น จากเทคนิคการสอนแบบใหม่ และจากแหล่งวิชาในการค้นคว้า เรื่องที่นักเรียนต้องการเรียนมากที่สุดคือ เรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย ครูและนักเรียนเสนอแนะว่าควรปรับปรุงวิชาหน้าที่พลเมืองให้ชัดเจนและทันสมัยกว่านี้ เพื่อสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สุคสวาท ยกसान¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 4" โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ ศึกษาปัญหาการเรียนการสอน วิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 4 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหารจำนวน 9 คน ครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ จำนวน 32 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 500 คน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผู้บริหารและนักเรียนมีความเห็นตรงกันว่า ครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นส่วนมากมีความรู้ดี ความเข้าใจเนื้อหาในหลักสูตรและวิธีการสอนอยู่ในขั้นดี
2. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารและผู้บริหารโรงเรียน ปรากฏว่ามีปัญหาเนื่องจาก ขาดครูที่มีวุฒิปริญญาตรีทางภูมิศาสตร์โดยตรง ขาดงบประมาณเพื่อซื้อหนังสือและอุปกรณ์ ส่วนครูสอนมีปัญหาในด้านการบริหารของผู้บริหารที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และไม่จัดสรรงบประมาณในการซื้อวัสดุอุปกรณ์การสอนให้พอเพียง
3. ปัญหาเกี่ยวกับแบบเรียน ครูส่วนมากระบุว่าหนังสือแบบเรียนยังขาดคุณภาพ ควรปรับปรุงเกี่ยวกับภาพประกอบ แผนที่และเนื้อหาให้เหมาะสมกับเหตุการณ์

¹สุคสวาท ยกसान, "ปัญหาการสอนภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 4" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), (อัครสำเนา)

4. ครูส่วนใหญ่เห็นความสำคัญและมีความเข้าใจในแนวคิดเกี่ยวกับวิชาภูมิศาสตร์ดี สำหรับปัญหาเกี่ยวกับการสอนของครู คือขาดแหล่งศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ขาดอุปกรณ์การสอน และต้องการความช่วยเหลือทั้งทางด้านการวัดผลและทางการสอน

5. ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตร หลักสูตรที่ใหม่เนื้อหาบางตอนมากเกินไป และซ้ำซ้อนกับหมวดวิชาอื่น ๆ และเวลาเรียนน้อยเกินไปไม่เหมาะกับหลักสูตร

ในปีเดียวกันนี้ สุปราณี โคตรจำรัส¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูจำนวน 100 คน และนักเรียนจำนวน 1,064 คน ในโรงเรียนรัฐบาล ทั้งโรงเรียนชาย โรงเรียนหญิง และโรงเรียนสหศึกษา ในจังหวัดพระนครรวม 18 โรงเรียน ปรากฏผลว่า ทั้งครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาสังคมศึกษา แต่การสอนของครูยังมีประสิทธิภาพต่ำ เพราะความไม่สอดคล้องระหว่างเนื้อหาของหลักสูตร การกำหนดคะแนน การกำหนดเวลาเรียนสำหรับวิชานี้ ภาระการสอนและงานพิเศษที่ครูต้องทำมีมาก ไม่มีเวลาเตรียมการสอน โรงเรียนขาดอุปกรณ์การสอน รวมทั้งหนังสืออ่านประกอบสำหรับครูและนักเรียน ปัญหาที่สำคัญของครูอีกอย่างหนึ่งคือ ความสนใจของนักเรียนในการเรียนวิชาสังคมศึกษามีน้อยมาก หนังสือแบบเรียนไม่เหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาวิชา และสภาพหนังสือ ครูสังคมศึกษามักประสบปัญหาเกี่ยวกับแบบเรียนในเรื่องภาษาที่ใช้ในแบบเรียนไม่รัดกุม ทำให้สื่อความหมายได้หลายอย่าง เนื้อหาบางตอนไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เนื้อหายากเกินไป และเนื้อหาสั้นเกินไปจนทำให้ไม่เข้าใจ ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า กระทรวงศึกษาธิการ และสถาบันฝึกหัดครูควรเห็น

¹สุปราณี โคตรจำรัส, "แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), (อัครสำเนา)

ความสำคัญโดยพยายามช่วยเหลือหาทางปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนวิชานี้ให้มากขึ้น ปรับปรุงหลักสูตร ประมวลการสอน และแบบเรียนให้เหมาะสมกับความสนใจ และความสามารถ ของนักเรียน และให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันด้วย เกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมืองฝ่ายบริหารก็ควร จะสนับสนุนวิชานี้ โดยเปิดการอบรมครูสอนให้ได้ความรู้ที่ถูกต้อง แหล่งวัสดุคนควา อุปกรณ์ การสอน หนังสือแบบเรียน การวัดผล เป็นการวางแผนเพื่อประสิทธิภาพในการสอนด้วย

พ.ศ. 2521 นำ้อย อุมะวิชนี¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับ แบบเรียนประวัติศาสตร์ไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความ คิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่กระทรวงศึกษา ธิการอนุมัติให้ใช้เป็นแบบเรียน ในโรงเรียนสำหรับปีการศึกษา 2519 ในเรื่องการจัดทำ รูปเล่ม ความถูกต้องของเนื้อหา และความสัมพันธ์กับแบบเรียนกับหลักการเรียนการสอน และจิตวิทยาการเรียนรู้ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการปรับปรุง แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังครู 19 คน และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 300 คน ในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ รวม 15 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูและ นักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าคุณภาพในการจัดทำรูปเล่มของหนังสือแบบเรียนอยู่ใน ระดับใช้ได้ เนื้อหาวิชาและการเรียงลำดับหัวข้อตรงตามหลักสูตร และสอดคล้องกับ ความมุ่งหมายในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยดี แต่ไม่มีลักษณะดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน เนื้อหา ที่บรรจุไว้ในหลักสูตรมากและกว้างเกินไป เวลาเรียนมีน้อยและไม่ได้สัดส่วน นอกจากนั้น วิชาส่วนประกอบที่สำคัญคือไม่มีบทสรุป กิจกรรมเสนอแนะ แบบฝึกหัด เชิงอรรถ บรรณานุกรม อภิธานศัพท์ หนังสืออุเทศ และบรรณานุกรม ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่ง เกี่ยวกับความ

¹นำ้อย อุมะวิชนี, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทย ใน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิต วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), (อัครสำเนา)

ยาก-ง่าย สารทางค่านความรู้ สารทางค่านพุทธิปัญญา และความถูกต้องของเนื้อหาที่มีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ นอกจากนี้ที่นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า เนื้อหาบางเรื่องในแบบเรียนย่อเกินไปและไม่ทันสมัย สิ่งที่นักเรียนต้องการให้มีในแบบเรียนมาก คือภาพประกอบที่เห็นจริง และมีสีสวยงามดึงดูดความสนใจ

พ.ศ. 2523 วิเชียร ทัพประเสริฐ¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ใช้ในปีการศึกษา 2522 ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จัดพิมพ์ขึ้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 39 คน และนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 400 คน ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ รวม 20 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่ใช้แบบเรียนเป็นหลักในการสอนเป็นบางชั่วโมงเท่านั้น โดยค้นคว้าเรื่องราวจากหนังสือเรียนเฉพาะหัวข้อในหนังสือเรียนเท่านั้น โดยครูอธิบายประกอบการซักถามของนักเรียน ครูมีความเห็นว่าหนังสือเรียนมีไม่ครบตามหลักสูตร บางเรื่องขาดรายละเอียดที่จำเป็น นอกจากนั้นยังขาดส่วนประกอบที่สำคัญ คือหนังสือเรียนไม่มีกิจกรรมเสนอแนะท้ายบท ไม่มีบทสรุป การพิมพ์ไม่ชัดเจนนัก ภาพประกอบสีไม่สวยงาม ไม่มีภาคผนวก ไม่มีครุฑฉิ่ง และหนังสืออ้างอิง ส่วนนักเรียนส่วนใหญ่พอใจหนังสือเรียนที่ใช้อยู่พอสมควร เรื่องที่นักเรียนสนใจมากที่สุดคือ เรื่องศาสนาและการดำเนินชีวิต นักเรียนต้องการให้ครูใช้หนังสือเรียนเป็นหลักในการสอน และค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสืออื่นประกอบ นอกจากนี้ที่นักเรียนมีความเห็นว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนบางส่วนย่อเกินไป ทำให้เข้าใจยาก และต้องการให้หนังสือเรียน

¹วิเชียร ทัพประเสริฐ, "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), (อัครสาเนา)

เพิ่มเติมส่วนประกอบที่สำคัญ คือมีตัวพิมพ์ชัดเจน บทสรุป แบบฝึกหัด หนังสืออ้างอิง และมีภาพประกอบที่มีสีเพิ่มมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้เสนอแนะกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องหนังสือเรียนว่า กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมให้เอกชนได้เขียนหนังสือเรียนให้มากขึ้น เพื่อแข่งขันกันในด้านคุณภาพ ควรจัดให้มีการประกวดหนังสือเรียนรวมทั้งเอกชน และกรมวิชาการ ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรและหนังสือเรียนให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคม และที่สำคัญคือควรเอาผลการวิจัยที่มีผู้ทำเอาไว้แล้วจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ไปปรับปรุงหนังสือเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

งานวิจัยของนักการศึกษาในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ดังต่อไปนี้คือ

ปี ค.ศ. 1970 ลอเรน เจย์ ทอมป์สัน (Loren J. Thompson)¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Usefulness of the Schwab Model to Identify a Structure of Knowledge in Selected American History Textbooks" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์อเมริกัน โดยใช้ Schwab Model เป็นเครื่องมือ ผลการวิจัยพบว่า ผู้แต่งแบบเรียนส่วนใหญ่ยังเสนอเนื้อหาแบบบรรยาย และมีใช้หลักเกณฑ์พื้นฐานของโครงสร้างทางความรู้ ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ผู้แต่งแบบเรียนประวัติศาสตร์ควรใช้หลักโครงสร้างทางความรู้ที่กล่าวไว้ว่าความยากง่ายของการเรียนขึ้นอยู่กับวิธีจัดเนื้อหาให้เหมาะสมจะทำให้สามารถสอนเนื้อหาของวิชาให้แก่เด็กได้ การจัดเนื้อหาในแบบเรียนประวัติศาสตร์ อาจทำได้โดยการจัดให้เรียนหลักเกณฑ์สำคัญ ๆ ที่เป็นพื้นฐานนอกจากนี้ ควรผสมผสานแนวคิดของการไตสวนและการวิเคราะห์เข้าไว้ด้วย

¹Loren J. Thompson, "The Usefulness of the Schwab Model to Identify a Structure of Knowledge in Selected American History Textbooks," Dissertation Abstracts International Vol. 32, No. 1 (July 1971): p. 315-A.

ในปีเดียวกัน เจเวล เมย์ บัลดอค (Jewel May Baldock)¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of the Extent to Which Selected Social Science Concepts Are Included in Intermediate Grade Social Studies Textbooks" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และศึกษาแนวคิดทางสังคมศึกษา ซึ่งปรากฏในแบบเรียนสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดสังคมศาสตร์ ปรากฏในแบบเรียนแต่ละเล่ม แต่ละระดับ มากน้อยต่างกันคือ สาขาวิชามนุษยวิทยา เน้นมากในเกรด 5 สาขาวิชาประวัติศาสตร์ เน้นมากในแบบเรียนเกรด 4 แต่เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้ว แบบเรียนสังคมศึกษาได้แทรกแนวคิดวิชาภูมิศาสตร์ไว้มากที่สุด

ปี ค.ศ. 1971 จอห์น สโตรเทอร์ เกนเนส (John Strother Gaines)² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Treatment of Mexican-American History in Contemporary American High School Textbooks" เพื่อศึกษาความเที่ยงตรงของเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์อเมริกันระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง ชาวเม็กซิกัน-อเมริกัน ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชาวสเปนและอังกฤษ โดยได้สำรวจอย่างละเอียดเกี่ยวกับวัสดุที่เหมาะสมในการผลิตหนังสือเรียน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งพิมพ์ออกมารั้งหลังสุด จำนวน 10 เล่ม และเพื่อต้องการทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียน โดยได้นำหนังสือเรียน 4 เล่ม มาเป็นหัวข้อในการสำรวจความคิดเห็นของครูและนักเรียน โดยเน้นหนักในด้านผู้แต่งหนังสือ และคุณภาพของเนื้อหาในหนังสือเรียน

¹ Jewel May Baldock, "A Study of the Extent to Which Selected Social Science Concepts Are Included In Intermediate Grade social Studies Textbooks," Dissertation Abstracts International Vol. 31, No. 11(May 1971): p. 5668-A.

² John Strother Gaines, "The Treatment of Mexican-american History in Contemporary American High School Textbooks," Dissertation Abstracts international Vol, 32, No. 8 (February, 1972): 4240-A.

ผลการวิจัยปรากฏว่าเนื้อหาในแบบเรียนมีความลำเอียงไม่เป็นกลาง ผู้แต่งมีอคติต่อชาว สเปนและเม็กซิกัน ในด้านเชื้อชาติ และวัฒนธรรม พวกสเปนถูกวาดภาพว่าเป็นคนขี้ขลาด ป่าเถื่อน และพวกเม็กซิโกก็จะถูกบรรยายภาพว่าเป็นพวกไม่เคารพกฎหมาย ขี้เกียจ และ เผด็จการ แต่ยกย่องพวกอินเดียนเกินควร นอกจากนี้เนื้อหาบางตอนขาดรายละเอียด และ ถูกตัดทิ้ง ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยให้ มากขึ้น

ในปีเดียวกัน ลีโอนาโด ดี เคลลา ครูซ (Leonado D. Della Cruz)¹

"Analysis of Philippines Social Studies Textbooks" เพื่อวิเคราะห์ แบบเรียนวิชาสังคมศึกษา ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาของฟิลิปปินส์ เกี่ยวกับสังคม ศึกษาแนวใหม่ คือความสัมพันธ์ระหว่างวิชาในสายสังคมศาสตร์ มโนทัศน์และการนำไปใช้ ความคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ของโลกอย่างกว้างขวาง ปัญหาที่ส่งเสริมความคิดและปัญหาสังคม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีของ วิลเลียม เพรสลีย์ (William Praisley) โดยกำหนดเกณฑ์ประเมินค่าจากแนวความคิดของวิชาสังคมศึกษาแนวใหม่ เช่น การเน้นความ สำคัญของวิชาสังคมศึกษามากกว่าวิชาประวัติศาสตร์ เน้นการสรุปความคิดรวบยอดมากกว่า ข้อเท็จจริงที่กำหนดไว้ เน้นความรู้เกี่ยวกับโลกและวัฒนธรรมของคนกลุ่มน้อยที่ถูกละเลย มากกว่าความรู้ที่เกี่ยวกับประเทศชาติ เน้นการตั้งคำถามระดับสูงแทนการตั้งคำถามระดับต่ำ และเน้นการสอนเรื่องราวที่เป็นปัญหามากกว่าสอนเนื้อเรื่องที่ไม่มีปัญหา ผลการวิจัยปรากฏว่า หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาของฟิลิปปินส์ไม่ได้เน้นถึงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาเท่าที่ควร ไม่ได้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์สังคมเท่าที่ควร สิ่งที่ขาดหายไปจากหนังสือเรียนสังคม ศึกษาคือการรู้จักสรุปความคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อเสนอเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริง นอกจากนั้น

¹ Leonado D. Della Cruz, "Analysis of Philippines Social Studies Textbooks," Dissertation Abstracts international, Vol.32 No.2 (August, 1971): 665-A.

หนังสือเรียนโคสับสนับสนุนลัทธิชาตินิยมฟิลิปปินส์มากเกินไป ไม่มีหัวข้อเกี่ยวกับประเทศอื่น ๆ จนกว่าจะถึงระดับ 5 ซึ่งเมื่อถึงระดับนี้แล้วนักเรียนประมาณร้อยละ 39 ก็ได้ลาออกไปจากโรงเรียนแล้ว การกล่าวถึงชนกลุ่มน้อยในค่านิยมธรรมมีน้อยมาก คำถามท้ายบทในหนังสือเรียนนี้ส่วนใหญ่เป็นคำถามเกี่ยวกับความจำไม่สนับสนุนให้นักเรียนได้ใช้ความคิด ดังนั้นหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาของฟิลิปปินส์ จึงไม่สามารถทำหน้าที่ในการสร้างประชากรที่มีความเชื่อมั่นในตนเองได้

ปี ค.ศ. 1972 เคนเนท รูเบน เดอร์แฮม (Kenneth Reuben Durham)¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Survey of All American History Textbooks Adopted for the Public High School of Texas from 1919 to 1970" เพื่อศึกษาพัฒนาการของแบบเรียนประวัติศาสตร์อเมริกัน ระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลในรัฐเท็กซัส ที่พิมพ์ตั้งแต่ ค.ศ. 1919-1970 จำนวน 42 เล่ม

โดยหนังสือแบบเรียนแต่ละเล่มจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยการกำหนดวิธีการวิเคราะห์ออกเป็น 5 ประเด็นคือ

1. การใช้ภาษาในหนังสือเรียน (Verbal aids)
2. เครื่องช่วยสอนทางค่านลายเส้น (Graphic aids) เช่น แผนที่ แผนภูมิ กราฟ
3. เนื้อหาวิชา (Subject content)
4. กระบวนการทางประวัติศาสตร์ 3 ด้าน (Three areas of historiography)
5. บทนำ (Preface)

¹ Kenneth Reuben Durben, "A Survey of All American History Textbooks Adopted for The Public High School of Texas From 1919. to 1970." Dissertation Abstracts International Vol. 32 , No. 7 (January, 1972): 3737-A.

ผลการวิจัยพบว่า การใช้คำบรรยายเนื้อหาวิชาที่มีแนวโน้มที่จะแสดงหลักฐานที่เป็น
ปฐมนิยามมากขึ้น แบบเรียนที่พิมพ์ในระยะหลังนี้ มีจำนวนมากโดยเฉลี่ยต่อเล่มลดน้อยลง แต่
ใช้ภาพสีมากขึ้น เนื้อหาวิชาบางเรื่องเพิ่มมากขึ้นและมีบางเรื่องที่ถูกลบออก แบบเรียนที่พิมพ์
ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1967 เป็นต้นมา มีการปรับปรุงให้ทันสมัยมากขึ้นโดยเพิ่มเนื้อหาใหม่ ๆ
และเน้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดมากกว่าการท่องจำ แบบเรียน 6 เล่ม สุดท้ายนี้ไม่มีคำนำ
ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเสนอแนะว่าแบบเรียนประวัติศาสตร์อเมริกัน ในระดับมัธยมศึกษาควรมี
การเรียบเรียงเนื้อหาที่ถูกต้อง มีหลักฐานปฐมนิยามประกอบการเรียน มีแผนที่ภาพประกอบ
พร้อมคำบรรยายที่ถูกต้อง

ในปีเดียวกัน ริชาร์ด ซี เรมี (Richard C. Remy)¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"High School Seniors Attitudes Toward Their Civics and Government"
โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจทัศนคติและความสนใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง
และการปกครอง สำรวจเนื้อหาของวิชาที่นักเรียนสนใจและต้องการเรียน ตลอดจนอุปสรรค
ประกอบการสอนและการจัดประสบการณ์ของครูให้แก่ นักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมี
ความเบื่อหน่ายวิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครอง เนื่องจากการจัดเนื้อหาของนักการศึกษา
และการสอนของครูไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของนักเรียน นักเรียนมีความเห็นว่าการสอน
วิชาหน้าที่พลเมือง ครูมักจะสอนตามเนื้อหาในแบบเรียน สอนแต่หลักการซึ่งไม่สามารถนำไปใช้
ในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนไม่เข้าใจสภาพปัญหาการเมือง และการปกครองอย่างแท้จริง
ครูมักจะใช้หนังสือแบบเรียนเพียงเล่มเดียวสอน นักเรียนต้องการให้ครูจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูน
ประสบการณ์แก่ประชาชนไทย และฝึกให้คนคิดอย่างมีเหตุผล ต้องการให้ครูนำปัญหาสังคม
ปัญหาการเมือง การปกครองในปัจจุบันมาอภิปรายเสมอ ๆ ผู้วิจัยได้สรุปว่า การจัดการเรียน
การสอนของครูควรมุ่งให้เด็กได้รับประโยชน์มากที่สุด และคำนึงถึงความต้องการของเด็กเป็น
ประการสำคัญ

¹ Richard C. Remy, "High School Seniors Attitudes Toward Their
Civics and Government Instruction," Social Education, (October, 1972):
p. 591-596.

ปี ค.ศ. 1973 โรนัลด์ เจมส์ โรเจอร์ (Ronald James Roger)¹

ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Analysis of Instructional Questions in Social Studies Textbooks Prepared for Use in Grade Four, Five and Six" มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์คำถามที่มีในแบบเรียนสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษา ในด้านการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผลปรากฏว่าคำถามส่วนใหญ่ร้อยละ 41 เป็นการถามเกี่ยวกับความเข้าใจ ร้อยละ 36 เป็นคำถามเกี่ยวกับความรู้ ร้อยละ 10 ให้วิเคราะห์ ร้อยละ 8 ให้ประเมินผล ร้อยละ 3 ให้สังเคราะห์ ร้อยละ 2 ให้นำมาใช้ สรุปแล้วคำถามส่วนใหญ่ส่งเสริมความรู้และสติปัญญาในระดับต่ำ ข้อเท็จจริงในเนื้อหาของแบบเรียน ไม่มีความสัมพันธ์กับข้อค้นพบและหลักฐาน ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ผู้เรียบเรียงแบบเรียนควรตั้งคำถามที่ส่งเสริมความรู้และสติปัญญาในระดับสูง ใหม่มากและเป็นการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวิชานี้

ในปีเดียวกัน โรเบิร์ต จอห์น เอลลิสัน (Robert John Ellison)² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of Effects of Value Clarification on Political Attitudes" การวิจัยครั้งนี้เกิดจากความเชื่อที่ว่า โรงเรียนควรมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนความรู้ทางการเมือง แต่แบบเรียนที่เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนทางการเมืองมักจะเป็นหลักสูตรของวิชาหน้าที่พลเมือง ซึ่งให้คุณค่าทางการเมืองแก่นักเรียนน้อยมาก การดำเนินงานเริ่มขึ้นโดยเริ่มจากการวัดทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาสองชั้นในโรงเรียนเดียวกัน

¹Ronald James Roger, "An Analysis of Instructional Questions in Social Studies Textbooks Prepared for Use in Grade Four, Five, and Six." Dissertation Abstracts International. Vol. 31, No. 4 (October, 1973): 1776-7-A.

²Robert John Ellison, "A Study of Effects of Value Clarification on Political Attitudes." Dissertation Abstracts International. Vol. 35 No. 4 (September, 1973): 2250-A.

ซึ่งศึกษาวินิจฉัยที่พลเมือง โดยมุ่งพิจารณาความแตกต่างระหว่างสองกลุ่มนี้ ในด้านของความคิดเห็นในคุณค่าทางการเมือง เครื่องมือที่ใช้วัดทัศนคติทางการเมืองของนักเรียน ผู้ศึกษาได้ทำขึ้นเอง ผลการศึกษาค้างนี้ ปรากฏว่ากลุ่มของคุณค่าได้รับคุณค่าที่แจ่มชัดทางวิชาการเพิ่มพูนขึ้นในกรณีที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยและมีแนวโน้มที่จะสามารถนำไปใช้ได้ และยังมี ความแตกต่างกันเกี่ยวกับเพศ อัตราเฉลี่ยของความรู้อะไรและระดับชั้นมีผลในทางตรงกันข้าม ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง มีส่วนเห็นด้วยกับเกณฑ์ของประชาธิปไตยโดยลดลง และมีแนวโน้มในด้านความแตกต่างทางเพศ อัตราเฉลี่ยด้านความรู้และระดับชั้นเหมือนกัน การศึกษาค้างนี้ทำให้เห็นภาพพจน์ว่า วินิจฉัยที่พลเมืองยังมีผลต่อทัศนคติทางการเมืองของนักเรียน

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

นักการศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศหลายท่าน ได้เห็นความสำคัญของแบบเรียนจึงได้เสนอผลงานที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของหนังสือเรียนที่ดี เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการเลือกหนังสือเรียน เพื่อประกอบการศึกษาในระดับต่าง ๆ โดยได้เสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยค้างนี้ เช่น

กอ สวัสดิพานิช¹ ได้กล่าวถึงลักษณะของหนังสือเรียนที่ดี ที่มีคุณค่าในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. แบบเรียนจะต้องถูกต้องเที่ยงตรง เช่น ข้อเท็จจริงถูกต้อง ใช้สำนวนภาษาที่ถูกต้อง ตัวสะกดถูกต้อง การแบ่งวรรคตอน การย่อหน้า ให้ข้อเท็จจริงที่เป็นกลาง
2. ความยากง่ายของภาษา แบบเรียนของเค็กต้องเป็นภาษาง่าย ๆ ที่เค็กใช้เป็นประจำ ประโยคต้องสั้น ๆ เข้าใจง่าย

¹กอ สวัสดิพานิช, "หนังสือเรียนของเค็ก" ศูนย์ศึกษา (11 มีนาคม 2507) :

3. การจัดรูปเล่มหนังสือเรียน ต้องแบ่งออกเป็นบท แต่ละบทควรได้สัดส่วนกับการสอนของครู การจัดหน้าหนังสือต้องระมัดระวังในเรื่องการจัดย่อหน้า ของวางตัวพิมพ์ต้องชัดเจน ปกนอกควรให้ดูสวยงาม ปกในต้องบอกเรื่องราวสำคัญให้ครบถ้วน สารบัญ และค่านำต้องวางให้ถูกต้อง

4. ภาพประกอบต้องชัดเจนสวยงาม ถ้าเป็นภาพสีควรตรงกับความเป็นจริง ควรจัดวางภาพประกอบให้ถูกต้อง ขนาดของภาพควรเหมาะสมกับหน้ากระดาษ แผนภาพและแผนที่ควรตรวจให้ถูกต้อง

5. ความมั่นคงแข็งแรง ควรใช้กระดาษที่ดี และเย็บเล่มให้มั่นคงแข็งแรงเป็นพิเศษ

6. ราคาถูก

7. ให้ความรู้ที่ทันสมัย หนังสือควรได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ

เปลื้อง ณ นคร¹ ได้กล่าวถึงการเขียนตำราไว้ว่า

การเขียนหนังสือตำรา เป็นลักษณะการเขียนความเรียงอย่างหนึ่งและก็ควรยึดหลักการเขียนความเรียงไว้เป็นบรรทัดฐาน เพื่อให้หนังสือนี้มีคุณค่าทางศิลป์ นอกเหนือจากคุณค่าทางวิชาการ กล่าวคือต้องเขียนให้มีเอกภาพ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่เขียนนอกเรื่อง จะเขียนเรื่องใดก็เขียนเฉพาะเรื่องนั้น และควรเขียนให้มีลักษณะของสัมพันธ์ภาพโดยเขียนข้อความให้ดำเนินไปอย่างมีลำดับต่อเนื่อง ความคิดที่เขียนก็ต้องมีลำดับต่อเนื่องกัน ไม่ขาดทวน ไม่คลุมเครือ ท้ายที่สุดต้องเขียนให้มีลักษณะของสารัตถภาพ คือเน้นใจความที่สำคัญ ให้มีความพอเหมาะกะกับเรื่องที่เขียน

¹เปลื้อง ณ นคร. "ลักษณะสำคัญของความเรียง" ตำราเรียงความชั้นสูง (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2513), หน้า 2-30

พระยาอนุমানราชชน¹ ได้เขียนเตือนใจผู้แต่งหนังสือทางวิชาการว่า

ผู้แต่ง ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านความรู้ที่ตนเขียน มิฉะนั้นจะทำให้ความรู้ผิดพลาดไป ถ้าผู้เขียนไม่มีความรู้เพียงพอในเรื่องที่ตนเขียน จะมีผลเสียอย่างใหญ่หลวงเกิดขึ้นในหมู่ผู้เรียน ซึ่งจะมีผลกระทบกระเทือนถึงประเทศชาติได้ นักเขียนจึงควรให้แต่ความรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้อ่าน เพราะหนังสือมีอิทธิพลต่อแนวความคิดและการปฏิบัติตนของผู้อ่านเสมอ โดยเฉพาะจะมีมากในกลุ่มที่มีการศึกษาน้อย ฉะนั้นคุณวุฒิและความเชี่ยวชาญในสาขาที่เขียนของผู้เขียน จึงเป็นเรื่องที่ต้องสังวรไว้ให้มาก

สิรินทร์ โชติช่วง และ อรสากุมารี ปุกहुต² ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหนังสือที่ค้อย่างนี้คือ

1. เนื้อหาตรงตามหลักสูตร ประมวลการสอนของชั้นและวิชาที่กำหนด
2. มีความถูกต้องเที่ยงตรงในเรื่อง ข้อเท็จจริง ตัวสะกด การแบ่งวรรคตอน และการย่อหน้า การใช้ภาพประกอบตรวจสอบสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง
3. ให้สาระด้านความรู้และสติปัญญา ผู้แต่งควรแสดงทัศนคติที่เป็นกลางด้วย
4. เนื้อหาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
5. ภาษาที่ใช้คองนาอ่านและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน
6. ภาพประกอบต้องชัดเจนและสวยงาม
7. การจัดรูปเล่มต้องเหมาะสม

¹พระยาอนุমানราชชน, "การส่งเสริมให้คนอ่านหนังสือให้มาก," วรรณกรรมไทยปัจจุบัน (เชียงใหม่: วิทยาลัยการพิมพ์, 2516), หน้า 145.

²สิรินทร์ โชติช่วง และ อรสากุมารี ปุกहुต, "แนวทางในการพิจารณาแบบเรียน" เอกสารสันนาเพื่อส่งเสริมการขยาย ๗ หองสมุดฝ่ายวิชาการ (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2512), (พิมพ์คัด)

รัฐจวน อินทรกำแหง¹ ให้แนววิธีการเลือกทำรายการโดยพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้คือ

1. คุณวุฒิและประสบการณ์ของผู้เขียน
2. ปีที่พิมพ์ ควรเลือกหนังสือที่พิมพ์ครั้งล่าสุด
3. คำนำจะช่วยบอกสาระสำคัญและวิธีการอ่านหนังสือได้
4. สารบัญ แสดงลำดับเนื้อหาที่สำคัญ ช่วยประหยัดเวลาในการเลือกอ่าน
5. ตัวเรื่อง ตรวจสอบความต่อเนื่องของเนื้อเรื่อง
6. บรรณานุกรม ช่วยในการค้นคว้าต่อไป
7. คณิต ให้ความสะดวกในการค้น
8. อภิธานศัพท์ ช่วยให้เข้าใจความหมายของคำยาก และศัพท์เฉพาะ
9. ภาคผนวก ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจใ้กว้างขวางยิ่งขึ้น

เอคการ์ บรูซ เวสเลย์ (Edgar Bruce Wesley)² ได้กล่าวถึง
ลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีไว้ดังนี้

1. มีลักษณะคล้ายตามวัตถุประสงค์ของวิชาที่กำหนดไว้ มีเนื้อเรื่อง คำอธิบาย
รูปภาพ กิจกรรม แบบฝึกหัด เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
2. มีเนื้อเรื่องครบถ้วนตามหลักสูตร ขอความกระชับรัด คำอธิบายชัดเจนเข้าใจง่าย
3. ส่วนวนภาษาสละสลวย และเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน
4. จัดระเบียบวางลำดับบทเรียนก่อนหลังตามหลักวิชา เพื่อความสะดวกต่อ

การเรียนการสอน

¹รัฐจวน อินทรกำแหง, การเลือกหนังสือและโสตทัศนวัสดุ (กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2515), หน้า 34.

²Edgar Bruce Wesley, Teaching Social Studies in High School
(Boston: D.C. Heath, 1965), p. 237.

โคโรธี แมคลิว เฟรเซอร์ และ อิดิธ เวสต์ (Dorothy McLure Fraser and Edith West)¹ ได้ให้เกณฑ์ในการเลือกและประเมินค่าของหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาไว้ดังนี้

1. เนื้อหาต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละวิชา การเรียงเรียงเนื้อหาในสารบัญชิต้องเรียงลำดับหัวข้อให้สัมพันธ์และต่อเนื่องกัน
2. ความถูกต้องของเนื้อหา ซึ่งพิจารณาจากคุณวุฒิและประสบการณ์ของผู้แต่ง การเสนอข้อเท็จจริง การอธิบายศัพท์ และการเสนอเนื้อหาอย่างเป็นกลาง
3. ความทันสมัยของเนื้อหา โดยพิจารณาจากหนังสือที่พิมพ์ใหม่ซึ่งมีการแก้ไขแล้ว
4. ความเหมาะสมกับวัย และความสนใจของเด็ก ดูความยากง่ายของเนื้อหา การยกตัวอย่าง และการเสนอแนะกิจกรรม
5. การเรียบเรียงเนื้อหาและความสมบูรณ์ของเนื้อหา ผู้เรียงเรียงได้เรียบเรียงอย่างมีหลักเกณฑ์และมีเหตุผลหรือไม่ ใ้เน้นแนวคิดสำคัญอย่างชัดเจนหรือไม่
6. ลักษณะการเขียน ควรใช้ศัพท์ที่เหมาะสม ใช้ภาษารักกุม และหลีกเลี่ยงการใช้ประโยคยาก ๆ
7. เครื่องช่วยสอนควรมีประสิทธิภาพพอที่จะช่วยกระตุ้นทั้งครูและนักเรียนให้สนใจหนังสือเรียนได้มากพอ

ไบรอน จี แมสซาลาส (Byron G. Massailas)² ให้ข้อคิดในการเลือกแบบเรียนไว้ดังต่อไปนี้คือ

¹ Dorothy McLure Fraser, and Edith West, "Textbooks," Social Studies in Secondary Schools (New York: The Ronald Press Company, 1961), p. 299-310.

² Byron G. Massailas, "Selecting a Social Study textbooks," Crucial Issues in the Teaching of Social Studies (London: Prentice-Hall Inc, Engliwood Cliffs, N.J., 1964), p. 202-204.

1. พิจารณาวิธีเขียนของผู้เขียนว่าตรงกับวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนวางไว้เพียงใด
2. ผู้เขียนได้เขียนเนื้อหาถูกต้องชัดเจนเพียงใด
3. ผู้เขียนได้เขียนเนื้อหาชนิดที่เปิดโอกาสให้นักเรียนถามหรือแสดงออกเพียงใด
4. ผู้เขียนได้เขียนโดยใช้วิธีแบบวิทยาศาสตร์มากน้อยเพียงใด
5. ผู้เขียนเสนอเนื้อหาโดยคำนึงถึงระดับอายุของผู้เรียนหรือไม่
6. การเขียนเรียงลำดับเนื้อเรื่องสัมพันธ์กันดีหรือไม่
7. ผู้เขียนบอกบรรณานุกรมสำหรับค้นคว้าไว้ในแบบเรียนหรือไม่
8. ผู้เขียนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นอื่น ๆ มาก่อนหรือไม่
9. ผู้เขียนเลี้ยงคำถามที่สำคัญหรือไม่ และเขียนเรื่องที่เป็นปัญหาตอบยากไว้อย่างไร
10. ผู้เขียนเตรียมหนังสือคู่มือสำหรับครูหรือไม่

คาล ยู สมิธ (Karl U. Smith)¹ ได้กล่าวถึงหลักในการวัดคุณภาพของภาพประกอบแบบเรียนไว้ดังนี้

1. ภาพประกอบควรตรงกับวัตถุประสงค์ของเนื้อเรื่อง
2. ภาพประกอบควรมีเรื่องสำคัญเพียงเรื่องเดียว
3. มีความชัดเจนตรงกับความเป็นจริง
4. เหมาะสมกับวัยและความสนใจ ตลอดจนประสบการณ์ของนักเรียน
5. มีขนาดเหมาะสม และมีลักษณะที่แสดงอาการคล้ายกับมีชีวิตจิตใจ
6. ควรมีภาพสี เพราะสีจะช่วยในการเรียนรู้ เพิ่มความสนใจและให้ความเป็นจริงได้ดีกว่าภาพขาวดำ

¹ Karl U. Smith, "The Scientific Principle of Textbook Design and Illustration," A.V. Communication Review (Department of Audio-Visual Instruction, Winter, 1966), p. 27-29.

7. คำบรรยายภาพควรเขียนให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้
8. ควรมีศูนย์สนใจในภาพด้วย จุดสนใจจะตองใหญ่สุดทุกคา มีความหมายง่าย
ไม่ยุ่งยากซับซ้อน
9. ลักษณะหรือส่วนสำคัญของภาพควรอยู่ตรงกลางหรือใกล้มุมซ้ายของภาพ
10. แบบเรียนควรมีจำนวนภาพประกอบ ราวครึ่งหนึ่งของเล่ม จึงจะได้ผล

อาเธอร์ เอส นิโคลส์ และ แอนนา โอชัว (Arthur S. Nichols and Anna ochoa)¹ ได้ให้หลักการประเมินแบบเรียนสังคมศึกษาว่า เกณฑ์ซึ่งใช้ประเมินแบบเรียนควรมาจากปรัชญาและเป้าหมายซึ่งนิยมขึ้น เพื่อโปรแกรมวิชาสังคมศึกษาที่มีประโยชน์ควรมีส่วนประกอบ 2 ด้านคือ

1. สารระคานความรู้
 - 1.1 ความรู้ที่ปรากฏในแบบเรียนตองสนับสนุนความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสังคม
 - 1.2 เนื้อหาในแบบเรียนควรเน้นแนวคิดในหลายสาขาวิชา
 - 1.3 เนื้อหาตองทันตอเหตุการณ์ กลาวถึงความรู้และขอคนพบใหม่ ๆ
 - 1.4 การเสนอเนื้อหาตองถูกตองตามความเป็นจริง ผู้แต่งตองแสดงทัศนคติที่เป็นกลาง
2. สารระคานสติปัญญา
 - 2.1 ส่งเสริมให้เกิดการตั้งปัญหาและคนควาเพิ่มเติม

¹Arthur S. Nichols, and Anna Ochoa, "Evaluating Textbooks for Elementary Social Studies: Criteria for the Seventies," Social Education, Vol.35, (March, 1971),p. 290-294.

- 2.2 คำถามในแบบเรียนต้องกระตุ้นให้ใช้ความคิด หรือเป็นเพียงคำถามที่ช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดี ไม่อาศัยความจำอย่างเคี้ยว
- 2.3 เนื้อหาต้องช่วยพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจอย่างใช้วิจารณ์
- 2.4 เนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้เรียน

แซมมวล บรอดเบลท์ (Samuel Brodbelt)¹ ได้กล่าวถึงเกณฑ์ที่ใช้สำหรับเลือกแบบเรียนวิชาสังคมศึกษาตามวิธีการคณิตศาสตร์ ซึ่งมีหลักใหญ่ 5 ประการคือ

1. พื้นฐานและรายละเอียดทั่วไป ได้แก่ผู้แต่งต้องมีประสบการณ์ในการเป็นครู และมีประสบการณ์ในการเขียนหนังสือ ปีที่พิมพ์ หนังสือที่ทันสมัยและราคาหนังสือเหมาะสม
2. เนื้อหาของหนังสือ การเรียบเรียงเนื้อหาต่อเนื่องกันไป วิธีเขียนน่าสนใจ ช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านคำศัพท์มากขึ้น
3. พัฒนาการความคิดเชิงวิจารณ์ เนื้อหาช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีการแนะนำกิจกรรมและการค้นคว้าเพิ่มเติม
4. ความน่าอ่านของหนังสือ มีภาพประกอบชัดเจน มีปัญหาให้ผู้เรียนอ่านคิด และวิธีการเขียนตรงไปตรงมา
5. อุปกรณ์ประกอบการสอน มีแผนที่ ตาราง แผนผัง ภาพประกอบ รายชื่ออุปกรณ์วัสดุทัศนวัสดุที่จะนำมาประกอบการเรียน ตัวอย่างข้อทดสอบ ตัวอย่างโครงการและกิจกรรม รายชื่อหนังสือ ที่นำมาประกอบหนังสือเรียน มีสารบัญ คำอธิบายศัพท์เฉพาะ คำนี และหนังสือคู่มือสำหรับครู

¹ Samuel Brodbelt, "Using Mathematical Criteria for Selecting Social Studies Textbooks," The Clearing House, Vol.46 (April, 1972), p.487-492.